

Особливості процесу відбору у сучасному футболі

Перевозник В.І., Паєвський В.В.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. В роботі розглядається особливості процесу відбору. Відбір – це найскладніший процес, який вимагає тонкого зосередженого підходу до кожної особистості. Головна роль в цьому процесі належить тренеру. Від інформованості якого, залежить якість кандидатів та очікування найбільш високих досягнень в обраному виді спорту.

Ключові слова: відбір; модель; здібності; спортивна орієнтація.

Проблема відбору одна з найважливіших у сучасному футболі. Багатобічний характер проблеми робить необхідним залучення до її вирішення багатьох спеціалістів: тренера, лікаря, психолога. Колективна робота – це тісна співпраця всіх спеціалістів на всіх етапах роботи. Головна роль у такому колективі належить тренеру. Саме він повинен бути добре інформованим по всім питанням, які відносяться до його спеціальності, щоб мати можливість приймати вірне особисте рішення (Зайцева; Перевозник, 2020).

Відбір ускладнюється тим, що заняття футболом починається в 6 років, а в деяких спортивних футбольних клубах ще раніше. Разом з тим, з фактором багаторічності підготовки постає проблема виявлення підлітків, які володіють потенціальними здібностями для досягнення високих спортивних результатів.

Високий рівень розвитку сучасного футболу, як виду спорту, робить його одним із ефективних засобів всебічного фізичного розвитку. Відомо, що сучасний футбол ставить високі вимоги до функціонального стану організму, до фізичних якостей людини. Заняття футболом розвивають у спортсменів такі цінні якості як сміливість, рішучість, ініціативність і дисциплінованість.

Проблема відбору одна з найважливіших у сучасному футболі. Багатобічний характер проблеми робить необхідним залучення до її вирішення багатьох спеціалістів: тренера, лікаря, психолога. Колективна робота – це тісна співпраця всіх спеціалістів на всіх етапах роботи. Головна роль у такому колективі належить тренеру. Саме він повинен бути добре інформованим по всім питанням, які відносяться до його спеціальності, щоб мати можливість приймати вірне особисте рішення (Олійник, 2015).

У процесі відбору потрібно вирішити два основних завдання:

- зробити висновок про доцільність вступу підлітка на відділення футболу і здійснити прогноз про успішність його навчання;
- з групи дітей, що підлягають випробуванню, виявити найбільш здібних і відсіяти безперспективних.

Спортивний відбір засновується на знаннях комплексу якостей (модельних характеристик), якими володіють найсильніші спортсмени певного виду спорту. Труднощі спортивного відбору посилюються тим, що треба знати не тільки кінцеву модель чемпіона або рекордсмена, але і про те, як формувався спортивний ідеал, якими характеристиками він володів на кожному етапі спортивної досконалості (Олійник, 2015; Платонов, 2015).

Організація відбору визначається багатьма факторами, зокрема, співвідношенням кількості кандидатів і кількості талантів, складністю тестової батареї, вартістю тестування. Професор В.М. Заціорський із співавторами виділив ряд пов'язаних з організацією відбору питань, які сьогодні не зняті з порядку денного: який зміст кожного етапу відбору, що ефективніше та швидше оцінити перспективність 10 тис. новачків по одному показнику чи тисячу по 10 показникам (Заціорский, 2013).

Існують наступні положення ефективного спортивного відбору.

1. Комплексність підходу до обираемого контингенту. Критерії відбору базуються на комплексних дослідженнях вікової динаміки показників фізичного розвитку та рівня моторних здібностей.

2. Необхідність використання модельних характеристик при розробці критеріїв відбору.

3. Детальне вивчення закономірностей формування рухової функції дітей, без якої неможлива розробка тестів відбору.

4. Діагностувати навички та уміння, а не задатки.

5. Визнання факту нерівноцінності одних і тих же характеристик спортсмена з точки зору прогнозування перспективності.

6. Необхідність використання бінарного критерію високого вихідного рівня задатків і здібностей разом зі швидкістю темпів приросту фізичних здібностей.

7. Особлива значимість морфологічних і психофізіологічних характеристик.

8. Необхідність оцінки біологічного віку.

9. Поетапна оцінка перспективності.

10. Облік рівня та спрямованість інтересів та мотивації спортсменів.

11. Оцінка при відборі як генетичних так і середовищних факторів.

Перспектива вирішення проблеми відбору безпосередньо пов'язана з подальшим вивченням природи формування різних здібностей людини. Здібності – це якості людини, які його роблять придатним до виконання будь-якої діяльності (Костюкевич, 2006; Филін, 2007). Визначення здібності стосовно до спорту дає В.М. Волков (2002), спортивні здібності – система індивідуальних, психічних та біологічних якостей, що відповідають вимогам даного виду спорту і забезпечують можливість успішного здійснення тієї чи іншої спортивної діяльності.

Відбір – проблема багаторічна і її рішення здійснюється на кількох етапах. В.М. Волков та інші виділяють чотири етапи:

- етап попереднього (первинного) відбору дітей і підлітків;
- етап поглибленої перевірки відповідності відібраного контингенту дітей вимогам необхідним для успішної спеціалізації в даному виді спорту (етап вторинного відбору);
- етап спортивної орієнтації;
- етап відбору в збірні команди.

Спеціалістами підкреслено, що основне завдання першого етапу відбору – визначення перспективи спортивного вдосконалення шляхом виявлення у дітей і підлітків задатків, які лежать в основі розвитку спортивних здібностей. Завдання другого етапу здійснюваного після 3-6 місяців початкового навчання – поглиблена перевірка відповідності раніше відібраного контингенту вимогам даного виду спорту. Завдання третього етапу (триває кілька років) – визначення найбільш підходящих конкретному спортсмену параметрів вузької спеціалізації. Завдання четвертого етапу – комплектування збірних команд на основі результатів тривалого поглибленого вивчення спортивних здібностей (Губа, 2010; Олійник, 2015; Платонов, 2015).

В програмі для спортивних шкіл етапи відбору пов'язані з навчанням в різних типах навчальних груп: відбір в групи початкової підготовки тощо (Волков, 2002). Виділяють три основних етапи, причому характеризує їх таким чином: перший – відбір виду спорту з урахуванням його вимог, другий – виявлення здібностей до прогресування в процесі навчання та тренування, третій – відбір найбільш талановитих спортсменів, здібних показувати результати міжнародного класу.

Висновки.

1. Високий рівень розвитку сучасного футболу, як виду спорту, робить його одним із ефективних засобів всебічного фізичного розвитку. Відомо, що сучасний футбол ставить високі вимоги до функціонального стану організму, до фізичних якостей людини. Заняття футболом розвивають у спортсменів такі цінні якості як сміливість, рішучість, ініціативність і дисциплінованість.
2. Проблема відбору одна з найважливіших у сучасному футболі. Багатобічний характер проблеми робить необхідним залучення до її вирішення багатьох спеціалістів: тренера, лікаря, психолога. Колективна робота – це тісна співпраця всіх спеціалістів на всіх етапах роботи. Головна роль у такому колективі належить тренеру. Саме він повинен бути добре інформованим по всім питанням, які відносяться до його спеціальності, щоб мати можливість приймати вірне особисте рішення.
3. У процесі відбору потрібно вирішити два основних завдання:
 - зробити висновок про доцільність вступу підлітка на відділення футболу і здійснити прогноз про успішність його навчання;
 - з групи дітей, що підлягають випробуванню, виявити найбільш здібних і відсіяти безперспективних.
4. Спортивний відбір засновується на знаннях комплексу якостей (модельних характеристик), якими володіють найсильніші спортсмени певного виду

спорту. Труднощі спортивного відбору посилюються тим, що треба знати не тільки кінцеву модель чемпіона або рекордсмена, але і про те, як формувався спортивний ідеал, якими характеристиками він володів на кожному етапі спортивної досконалості.

5. Методика контролю рухових можливостей футболістів повинна базуватись на інформативних показниках, прояву їх рухової функції. Основними вимогами, які ставляться до результатів рухового тестування є комплексний підхід до рівня оцінки фізичної підготовленості. Рухові тести при відборі у футболі повинні відображати специфічні особливості виду спорту і бути достатньо простими по виконанню.

Література:

- Волков, Л.В. (2002). *Теория и методика детского и юношеского спорта*. Киев: Олимпийская литература.
- Губа, В.П. (2010). *Интегральная подготовка футболистов: учеб. пособие*. М. : Советский спорт.
- Зайцева, Ю.В. Наукові основи відбору перспективних волейболістів для занять у дитячо-юнацьких спортивних школах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 237-240.
- Зациорский, В.М. (2013). Проблемы спортивной одаренности и отбор в спорте, направление и методология исследования. *Теория и практика физической культуры*, 7, 27-35.
- Костюкевич, В.М. (2006). *Управление тренировочным процессом футболистов в годичном цикле подготовки: монография*. Винница: Планер.
- Олійник, І. (2015). Теоретико-прикладні аспекти відбору дітей у секцію волейболу на етапі початкової підготовки. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2015», Т.4., 71.
- Платонов, В.Н. (2015). *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учеб. тренера высшей квалификации*. Киев: Олимп. лит.
- Перевозник, В.І. (2020). *Теорія і методика футболу. Навчальний посібник для студентів спеціалізації «футбол» і слухачів курсів підвищення кваліфікації*, Харків: ХДАФК.
- Филин, В.П. (2007). *Теория и методика юношеского спорта: учеб. пособие для ин-в и техникумов физ. культуры*. Москва: Физкультура и Спорт.

Відомості про авторів:

Перевозник Володимир Іванович –

к.фіз.вих, доцент; професор кафедри футболу та хокею

E-mail: v.perevoznik60@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4154-9791>

Харківська державна академія фізичної культури

Пасєвський Володимир Валерійович –

к.фіз.в их, доцент; доцент кафедри спортивних та рухливих ігор

E – v.paevskiy1971@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9068-1422>

Харківська державна академія фізичної культури

Надійшла до редакції 15.01.2023 р.